

ФАКТОРИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах трансформаційної перебудови української економіки до європейських стандартів одним із першочергових завдань для держави є перетворення механізмів регулювання секторів економіки до вимог європейської спільноти, зокрема, їх нормативно-правової бази. Однією з таких стратегічно важливих сфер, в умовах глобалізаційних перетворень, є сфера вищої освіти. Як наслідок, нині актуальними є питання підвищення її конкурентоспроможності в межах національного виміру, а також розбудови перспектив виходу за його межі, в напрямку зближення з європейським простором.

Стан розробки проблеми в науці і практиці. Значний внесок у дослідження проблеми конкурентоспроможності вищої освіти зробили такі вчені, як: Верхоглядова Н. І. [1], Фасх'єв Х. А. [8], Моїсеєва І. В. [5], Тардаскін Т. М., Зубков І. Г. [7], Моїсеєва Н., Піскунова Н., Костін Г. [6], Корчагова Л. А. [4], Фатхутдінов Р. О. [9] та ін. Однак, більш детального дослідження потребують питання визначення вагомості факторів, які здійснюють найбільш суттєвий вплив на рівень конкурентоспроможності вищої освіти в умовах глобалізаційних змін.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є аналіз факторів конкурентоспроможності вищої освіти на сучасному етапі та визначення її кількісна оцінка найбільш впливових із них.

Основний зміст. Загалом вища освіта, як сфера економіки, є важливим пріоритетним важелем розвитку для будь-якої країни, адже відповідає за якість та конкурентоспроможність людських ресурсів національного господарства, які є одним з основних його ресурсів. На сьогодні, в умовах сучасного інформаційного суспільства, саме інтелектуальна складова стає ключовою. Нині розвиток науки та освіти визначає, зокрема, можливість накопичення багатства країною та її суспільством. А отже конкурентоспроможність вищої освіти — це індикатор успіху суспільства. Наразі, вища освіта здійснює передачу досягнень сучасності майбутнім поколінням через результат своєї роботи — високоосвічені та інтелектуальні людські ресурси.

У теперішній час, в умовах подальшої інтеграції України у європейський простір, було прийнято новий Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 року [3], який покликаний не лише підвищити конкурентоспроможність вітчизняної освіти, а й привести ринок надання освітніх послуг до міжнародних стандартів, зокрема, зблизити надання освітніх послуг українськими ВНЗ до європейських.

Перш ніж сформулювати поняття конкурентоспроможності вищої освіти, проведемо дослідження етимології самого поняття конкурентоспроможності. З точки зору етимології, то саме словосполучення «конкурентоспроможність» походить від англійського дієслова «compete» (з англ. «конкурувати»), яке лежить в основі слова «competitiveness» (з англ. «конкурентоспроможність»). Відповідно до української лексикології, трактування об'єднує два слова «конкуренція» і «спроможність», що означає здатність, наявність можливостей до конкуренції, змагання [2].

Загалом, вперше поняття конкурентоспроможності було введено ще Майклом Е. Портером у своїй праці «Стратегія конкуренції», в якій він розглядає дану категорію як сукупність певних конкурентних переваг об'єкта серед аналогічних на ринку. Виходячи з цього, можна сформулювати наступне визначення: конкурентоспроможність вищої освіти – це здатність вищої освіти забезпечувати у повній мірі потреби на ринку освітніх послуг серед їх споживачів. З огляду на те, що сфера вищої освіти на національному рівні акумулює навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, то, говорячи про здатність до конкуренції в межах макросередовища, слід розуміти це як змагання переважно між ними або, іншими словами, конкурентоспроможність ВНЗ.

З огляду на численність наукових робіт в напрямку визначення факторів, що впливають на конкурентоспроможність ВНЗ, проведемо аналіз думок найбільш відомих фахівців з даного питання (табл. 1):

Таблиця 1

Аналіз факторів, що впливають на конкурентоспроможність ВНЗ

Автор	Перелік факторів, що впливають на конкурентоспроможність ВНЗ	Функціональ на модель
Р. О. Фатхутдінов [9]	Науково-освітній потенціал (A1); матеріально-технічна база (A2); спектр освітніх послуг (A3); ціна навчання (A4); форми навчання (A5); про-сування освітніх послуг на ринку (A6).	A1, A2, A3, A4, A5, A6
Н. Моїсеєва, Н. Піскунова, Г. Костін [6]	Загальна популярність і репутація (A7); швидкість реагування на зміни запитів споживачів (абітурієнтів і роботодавців) (A8); інноваційний потенціал і його реалізація (A9); престиж спеціальностей (A10); рек-ламна політика (A6); рівень закордонних зв'язків (A11); фінансова забезпеченість (стійкість) (A12); конкурентний статус (A13).	A7, A8, A9, A10, A6, A11, A12, A13
Л. А. Корчагова [4]	Якість навчання (A14); ціна (A4); форми і методи навчання (A5); умо-ви, місце розташування, престиж (A7); реклама (A6).	A14, A4, A5, A7, A6
Н. І. Верхоглядова [1]	Кваліфікація професорсько-викладацького складу (A1); розвиненість науково-методичної і матеріально-технічної бази (A2); широта охоп-лення напрямів підготовки (A5); конкурентоспроможність фахівців, підготовку яких здійснює ВНЗ (A14).	A1, A2, A5, A14
Т. М. Тардаскін, І. Г. Зубков [7]	Якість освіти (A15); якість викладання (A1); наукова робота та масш-таби проведення науково-дослідницької діяльності (A9); науково-пе-дагогічний потенціал (A1); імідж в академічному середовищі (A7); оцінка випускників роботодавцями (A16); міжнародна діяльність ВНЗ (A11); відповідність освіти, яку надає ВНЗ, потребам і вимогам ринку праці (A14).	A15, A1, A9, A1, A7, A16, A11, A14
Х.А. Фасх'єв, І.М. Гараєв [8]	Кваліфікаційний потенціал навчального закладу (A1); розвиток науко-во-методичної бази (A2); забезпеченість матеріально-технічної бази (A2); якість системи освіти (A14); охоплення областей підготовки фахівців (A5).	A1, A2, A2, A14, A5
І. В. Моїсеєва[5]	Якість освіти (A15); рівень наукових досліджень (A9); внутрішньокор-поративне середовище (A17); зовнішній імідж (A13); маркетинговий фактор (A4,A6); затребуваність випускників на ринку праці (A14).	A15, A9, A16, A13, A4, A6, A17

Далі переходимо до безпосередньо якісного аналізу шляхом проведення кількісного підрахунку повторюваності факторів, що впливають на конкурентоспроможність ВНЗ. За результатами здійснених підрахунків, при визначенні питомої ваги роботи кожного з авторів, кількісне значення 1 повторювання дорівнює 0,125 питомої ваги (табл. 2).

Проведений аналіз дозволяє виділити найбільш значущі фактори, що впливають на конкурентоспроможність ВНЗ, серед них наступні: науково-освітній потенціал, що має найбільшу питому вагу серед оцінок науковців, матеріально-технічна база, наявні форми навчання, просування освітніх послуг на ринку, конкурентоспроможність фахівців, підготовку яких здійснює ВНЗ. Найменш впливовими є: швидкість реагування на зміни запитів споживачів, спектр освітніх послуг, престиж спеціальностей, фінансова забезпеченість та внутрішньокорпоративне середовище.

Таблиця 2

Результати аналізу факторів, що впливають на конкурентоспроможність ВНЗ

Назва фактора	Повторюваність в авторів	Питома вага фактора
A1 – Науково-освітній потенціал	5	0,625
A2 – Матеріально-технічна база	4	0,5
A3 – Спектр освітніх послуг	1	0,125
A4 – Ціна навчання	3	0,375
A5 – Форми навчання	4	0,5
A6 – Просування освітніх послуг на ринку	4	0,5
A7 – Загальна популярність і репутація	3	0,375
A8 – Швидкість реагування на зміни запитів споживачів (абітурієнтів і роботодавців)	1	0,125
A9 – Інноваційний потенціал і його реалізація	3	0,375
A10 – Престиж спеціальностей	1	0,125
A11 – Рівень закордонних зв'язків	2	0,25
A12 – Фінансова забезпеченість (стійкість)	1	0,125
A13 – Конкурентний статус	2	0,25
A14 – Конкурентоспроможність фахівців, підготовку яких здійснює ВНЗ	4	0,5
A15 – Якість освіти	2	0,25
A16 – Оцінка випускників роботодавцями	2	0,25
A17 – Внутрішньокорпоративне середовище	1	0,125

Висновки дослідження. Отже, конкурентоспроможність ВНЗ, як головних продуцентів освітніх послуг, являє собою стратегічний індикатор для подальшого накопичення суспільних благ в межах країни. Тому дослідження факторів, що впливають на їх конкурентоспроможність, є важливим у напрямі підвищення конкурентоспроможності ВНЗ. Не дивлячись на численну різноманітність поглядів науковців у даному напрямку, було виокремлено найбільш впливові фактори

шляхом проведення кількісного аналізу повторюваності у наукових роботах того чи іншого фактору. Як було виявлено, найбільш впливові фактори слугують одночасно критеріями методології визначення позицій ВНЗ рейтинговими системами.

Як напрям подальшого дослідження, вважаємо за доцільне порівняти фактори впливу на вищу освіту загалом, тобто на макрорівні, а також провести компаративний аналіз з європейськими країнами, спроектувати матрицю можливостей та загроз.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Верхоглядова Н. І. Економічний вимір якості вищої освіти як складової національної конкурентоспроможності: монографія / Н. І. Верхоглядова. — Донецьк : Вид-во ДНУ, 2004. — 196 с.

2. Етимологічний словник української мови (у 7 томах) [Текст] / Під ред. О. С. Мельничука, В. Т. Коломійця, О. Б. Ткаченко; — Т. 2. — К.: «Наукова думка», 1985. — 570 с.

3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

4. Корчагова Л. А. Оценка конкурентоспособности вуза / Л. А. Корчагова // Маркетинг в России и за рубежом. — 2007. — № 5. — С. 48—54.

5. Моисеева И. В. Теоретические подходы изучения конкурентоспособности вуза [Электронный ресурс] / И. В. Моисеева. — Режим доступа: <http://sisupr.mrsu.ru/2008-1/pdf/19-moiseeva.pdf>.

6. Моисеева Н. Маркетинг и конкурентоспособность образовательного учреждения (вуза) / Н. Моисеева, Н. Пискунова, Г. Костин // Маркетинг. — 1999. — № 5. — С. 77—89.

7. Тардаскін Т.М. Складові конкурентоспроможності ВНЗ та визначення методів її оцінки [Електронний ресурс] / Т. М. Тардаскін, І.Г. Зубков // — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2013/Economics/6_135194.doc.htm.

8. Фасхиев Х. А. Оценка конкурентного потенциала и конкурентоспособности высшего учебного заведения [Электронный ресурс] / Х. А. Фасхиев, И. М. Гараев. — Режим доступа: <http://kamri.ru>.

9. Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью вуза / Р.А. Фатхутдинов // Высшее образование в России. — 2006. — № 9. — С. 37—38.